

Strătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

- E. Lovinescu* Doi prozatori
G. Rotică Singuri
Constanța Marino-Moscu Lumini și umbre
Ion Barbu Când va veni declinul
I Petrovici Ghiță Mârzescu
Majorul Gheorghe Brăescu Cluj Echipă specială
Tudor Vianu Grădina între ziduri

CRONICI:

- Eugen Relgis*: Război și... Univers; *F. Sirato*: Expoziția Octav Băncilă. — Insemnări. — Poșta Redacției.

UN LEU

Subscriți cu toți la

IMPRUMUTUL INTERN

PENTRU

CONSOLIDAREA ROMÂNIEI MARI

Subscriți la **IMPRUMUTUL INTERN**

PENTRU

Consolidarea României Mari

Imprumutul intern

In virtutea legii promulgată în „Monitorul Oficial” No. 213 din 16 Ianuarie 1920 Guvernul Român emite rentă amortibilă 5 la sută din 1920.

Scopul împrumutului

Acest împrumut are de scop acoperirea nevoilor tezaurului din cauza marelui contingent de trupe rămase încă mobilizate pentru apărarea țării, pentru punerea în aplicare a diferitelor legi sociale, isvorâte din însăși urmările războiului, precum și pentru reconstituirea gospodăriei naționale.

In textul titlurilor noului împrumut se vor reproduce următoarele condițiuni: Imprumutul va fi emis în titluri la purtător de 500, 1.000, 5.000, 10.000 și 20.000 lei.

Titlurile vor purta în faximile semnăturile Ministrului de Finanțe, a Directorului Datoriei Publice și a Casierului Central al Tezaurului Public și o semnătură manuscrisă de control.

Scutirile de impozit

Subscriitorul la acest împrumut e scutit pentru sumele subscrise de impozitul asupra creșterii averilor, (asupra câștigurilor de război) și asupra averilor. Sumele subscrise nu se vor socoti la stabilirea averilor asupra cărora se va executa un eventual împrumut forțat.

Titlurile acestui împrumut vor fi scutite de orice impozite prezente sau viitoare.

Titlurile

Titlurile vor fi primite pe valoarea lor normală ca garanție la toate casele Statului. Cupoanele scăzute vor fi primite la aceleași Casse drept numerar. Titlurile vor putea fi puse în gaj (lombardate) la Banca Națională a României și la Casa de Depuneri.

Subscriitorul va putea plăti pământul cu care a fost împrumutat prin expropriere cu aceste titluri pe valoarea lor nominală, purtând primul cupon neajuns la scadență.

Titlurile acestui împrumut vor purta o dobândă de 5 la sută pe an la capitalul nominal. In acest scop titlurile sunt însoțite de o foaie de cupoane de dobânzi semestriale pe zece ani, reînnoibile până la complecta stingere a acestui împrumut.

Amortizările

Amortizările acestui împrumut se vor face pe valoarea nominală în curs de 40 ani, conform tablei anexate la textul titlurilor prin tragere la sorți semestriale cari vor avea loc la 1 Septembrie și la 1 Martie al fiecărui an cu începere dela 1 Septembrie 1921, dată fixată pentru prima tragere.

Guvernul se obligă a nu denunța acest împrumut înainte de 1 Mai 1931.

Titlurile eșite la sorți vor fi plătite la 1 Mai și 1 Noembrie ce urmează fiecărui trageri în schimbul titlurilor având atașate toate cupoanele, începând cu scadența imediat următoare termenului rambursării. Primul cupon va fi plătit la 1 Noembrie 1920.

(Urmează pag. 3)

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

Doi prozatori

Poezia a anticipat asupra prozei nu numai în evoluția spiritului omenesc ci și în evoluția literaturii noastre. Poeți mari ne-au subțiat limba în fine sonorități; sentimentele primare și-au țesut haina lor de armonie.

Proza presupune nu numai o mai deplină maturitate a cugetului ci și o construcție mai solidă și mai savantă a limbei. Alături de atâți poeți mari avem deci puțini prozatori. Cu cât apar mai rar, cu atât trebuie să le subliniem apariția: câștigul prețios al unei literaturi saturate de lirism.

Am atras atenția dela început asupra Maiorului Gheorghe Brăescu... Prin schițele publicate până acum, scriitorul și-a precizat o fizionomie, fixându-și un loc în literatură. E cel mai autentic urmaș al lui Caragiale și, prin noutatea lumei pe care o zugrăvește, un humorist unic. Viața militară și-a găsit, în sfârșit. Homerul ironic, după cum mahalaua, mica burghezime, semidoctismul, politicianismul mărunț își găsise un istoric în Caragiale.

Decât *Legea progresului* n'a scris nimic mai bun autorul *Momentelor*. Nu numai o anecdotă, ci o scurtă acțiune epică, sugrumată în câteva rânduri magistrale. Când caporalul se ia la întrecere cu colonelul, unul luptând pentru onoarea batalionului lui, iar celalt pentru cinstea pasului prusian, încordându-se ca două forțe elementare în vederea unei victorii decisive, când îi vezi ocolind repetat curtea cazarmii, în emoția crescândă a regimentului, ne pătrunde fiorul epic al luptelor singulare, în care destinul unui neam sta în mușchii sau viclenia unui singur individ...

E o emoție comprimată. N'o destinde nici oarba furie a colonelului învins ce se năpustește asupra caporalului.

Din cele câteva schițe ale maiorului Brăescu începe să se proiecteze pe fondul armatei române figura colonelului îngust, tipicar, adevărat asasin al spiritului de inițiativă, ignorant (*A căzut Turtucaia!*), — figuri sinistre ce ne-au dus în pragul dezastrelor. Scriitorul l'a fixat până acum în scurte anecdote, pe care le domină totuș valoarea reprezentativă a individului. E de dorit să o lărgească și mai mult, în multiplele linii și aparențe ale vieții, pentru a lega simbolul complex al unui moștecism ireductibil, fără exagerații, fără caracterul vodivellistic, ci în viguroase trăsături realiste, în care ironia e cu atât mai puternică cu cât e mai sobră.

Maiorul Brăescu nu se distinge numai prin observația ironică, — limitată. Are și darul observației amănuntului pentru amănunt. E un acumulator de amănunte care întregesc o atmosferă. Nimeni nu ne-a evocat mai bine prin mărunte notațiuni atmosfera micelor garnizoane, cu viața hierarhizată a familiei militare, formalismul rigid al cazarmii, căruia nu-i răspunde nici o realitate sufletească, și, în genere, viața provincială, cu rivalitățile dintre civili și militari, cu seratele dela cluburile militare, cu pâcla deasă a banalității și a plictiselei...

Prin darul de a prinde nota dominantă și ridicolul ce plesnește ca un mugur, sub aparențe, prin colectarea laborioasă a imponderabilului, prin cunoașterea unei lumi puțin zugrăvite până acum, și, deși nu posedă încă arta compoziției și un stil personal, maiorul Brăescu pășește în primul plan al literaturii noastre satirice.

* * *

D. F. Aderca e cunoscut mai de mult prin căutarea originalității în poezie. N'a reușit. Ne căutând-o în proză, a isbutit fără sfortare.

Nota esențială a literaturii ca și a rasei noastre e duioșia. În romanul unui scriitor sămănătorist, la moartea unei vișele plângea bărbatul, plângeau copiii, plângeau vecinii, plângea tot satul. Un simbol. Se șterg multe la-

erimi în nuvelistica lui Gane, Gârleanu, Sadoveanu sau Brătescu-Voinești.

În mijlocul unei literaturi sentimentale și lirice, tonul viril și amar sună nou chiar de n-ar fi mai bun. Nu se poate încă ști cât va îmbrățișa observația d-lui Aderca și care sunt limitele talentului lui; până acum posedă însă instrumentul formal: stilul. Un stil voluntar, incisiv, de o ironie înghețată; o notațiune încordată a amănuntului; o atitudine pur intelectuală și sarcastică. Așteptăm dela aceste calități antilirice o realizare rotundă și definitivă și dovada că d. Aderca nu știe lua numai o atitudine ci și crea.

E. LOVINESCU

SINGURI

Suntem în casă singuri și ne-am putea noi spune
 Cele mai scumpe vorbe și cele mai nebune.
 Iubirea ce am închis-o atâta vreme'n noi
 N'o'mpiedică nimică acum ca un șuvoiu
 Din inimi să sbucnească. Atâtea nopți dearându-l
 Numai la clipa asta mi a fost și ți-a fost gândul
 Și nu vorbim nimică, ci ne privim tăcuți.
 Și cum mi-s ochii'n noaptea din ochii tăi pierduți,
 Din suflet, din oceanul de dor și așteptare,
 Spre buze mi-se urcă o singură 'ntrebare
 Și toată întrebarea e în cuvântul: da?
 Și nu știu ce anume îți cer din vraja ta,
 Iar tu răspunzi supusă cu-aceeași vorbă: da!

G. ROTICĂ

LUMINI ȘI UMBRE

Ana Mirea către Maria Don

Botoșani 16 Iunie 1914

Dragă Marieto,

Ca de atâtea ori când ne întorceam dela școală ne-am despărțit și acum cu sentimentul ce-mi închipui că-l are ori și cine atunci când, într'o împrejurare, nu mai așteaptă nimic nou. Tu, draga mea, plecai pe acelaș drum și poate chiar prin acelaș decor al naturei, ce-l vei fi văzut, în fiecare an, mergând spre Fântânele și eu, Marietto, cu acel repaos în spirit ce-l dă încunjurul cu care ne-am deprins ochii, mă legănam, ca și altă dată, în trăsură uitându-mă înainte sau cetind, la rând, firmele magazinelor ca și când nu le-ași mai fi văzut niciodată.

Se pare că împrejurările ne pregătesc adeseori să putem primi, așa cum o merită, o schimbare în viață.

Trăsura se oprișe la scară și-mi dau seamă că trecură câte-va clipe în care ochii mei prinși de noul aspect ce-l luase toț ce era în juru-mi, mă țineau nemișcată 'n loc, până ce feciorul, clămpănind mânerul ușii, mă trezi în fața intrărei.

Nu-ți poți închipui, Marietto, ce mare schimbare e la noi și nu știu să ți-o spun mai mult și mai bine decât făcând o comparație între noi. Imaginează-ți chipul tău de Walkyrie pus, printr'o minune și în ciuda naturei, pe corpul meu fără de linii; închide bine ochii și vezi-mi fața de lună plină apăsând cu tot dinadinsul pe umerii tăi de Venus!

Grădina, unde în fiecare an fantazia domnului Frantz aducea schimbări numai în marginile vechilor straturi, e acum un *tapis* unde sunt răsădiți, ca și când ar fi răsărit acolo, trandafirii *maréchale*, *cent feuilles* și nu mai știu câte alte nume; *l'Impératrice Eugénie*, trandafirul ce făcea altă dată fala grădinei noastre și umbrea, în ciuda domnului Frantz, două straturi de micșunele; e detronat astăzi și-i trimes departe, ca 'n exil, subfereastră bunicei mele și neamșul parcă-i altul, Marietto; îngrijește acum de flori ca un bun tată vitreg; o face din obicei, căci el nu înțelege încă de ce nu mai vrea să vadă, mama, straturile lui cu brazde!...

„Numai așa's florile la ele acasă, altfel parc'ar fi crescute în drum, priviți“... îmi spunea, eri, grădinarul, nemulțumit, arătându-mi florile presărate prin iarbă.

Câteva plante, rari, stau timide pe delături ca oaspeții nepoftiți la masă...

Crădina, sub noul aspect și-a păstrat totuși, în flori, ceva din fața ei de altădată, dar care, Marietto, mi-i de tot străină.

Ca să-mi serbeze reîntoarcerea din școală — știi tu câte înțelesuri are sărbătoarea asta? — și poate mai mult dintr'un capriciu al mamei, mobilele au fost schimbate și, cu părere de rău, — trebuie să-ți spun numai ție — s'a pierdut mult în acest schimb. Tot datează de cel puțin un secol!

Contesa Lalevitsch, de origină română, un nume ce a trecut prin veacuri dela cruciata întâi, mi se pare, își adusese la moșia ei, din Suceava, toată fantazia-i, bolnavă, în materie de decor.

Nu știi, nu s'a aflat de nimeni, ce dramă familială a grăbit vânzarea moșiei și a castelului cu tot ce conținea.

Tata nu mai vorbește decât de pământul „țelină“ dela moșia lui și mama, afumată cum e de pricepere în artă, își laudă neconținut muzeul care, spune ea tuturor, a hotărât-o să cumpere Braniștea.

Muzeul nostru, de n'ar fi fost catalogat pe o foaie îngălbenită ce s'a găsit în fundul unui birou Louis XVI — care în primul moment mi s'a părut un piano mut ca acel al Fräulein-ei Selma — n'am fi știut să spunem din stilul cărui timp era.

E un amestec de „stiluri“ ce pare a nu fi aici decât pentru a cere, neconținut, timpul, spațiul și locul în care au trăit altădată.

Casa noastră e astăzi curat ca volumul domnului Flavian; știi, cartea cea groasă, cu foi volante, ce era socotit ca o crimă când le paginam rău, „Istoria artelor“ cu gravurele care te intereseau și din care mi-au rămas în minte numai două tablouri... Abanosul, încrustat cu aramă, se uită desprețuitor la floricelele de pe păreții noștri și la *bergerele* grațioase și moi invidiindu-le parcă rotunzimele și torsadele în care fantazia a prins, ca din fugă, noduri, frunze și arcuri, cu săgeți, de care nu mai mor oamenii din ziua de astăzi...

O pendulă Louis XV, ca un cocostârc pe picioarele-i fragile, merge turcește și întotdeauna în sincopă cu un greoiu ceasornic Empire. Nu-ți mai spun nimic de panourile — care au trimes, sus în pod, macii obraznici și modestele-mi violete — ar fi să fac o ediție rea și prescurtată a volumului domnului Flavian; trebuie să le vezi — ca și pe noi — în decorul acesta.

Îmi pare câte odată, Marietto, că trăesc în alt timp și, amintindu-mi câte ceva din istoria galantă a secolului XVIII ce-o ceteam la școală, în pupitru, îmi pare că noi, cei ce ne învățăm printre aceste lucruri — în haine strâmte și cu părul lins pe tâmple — suntem fantomele celor ce-au fost altă dată...

Mă întorc, Marietto, în ziua de astăzi ca să-ți spun, fără nici un joc de evantaiu, cum am făcut cunoștința unui tânăr judecător.

Alaltă-eri, după dejun, știi că dejunul nostru e întotdeauna cu musafiri și ține până la 4 mă dusesem în salon să mai încerc fantazia ceia, „pe motivele lui Faust“ care n'o puteam descurcă la pension; mama dăduse ordin, feciorului, să primească și așteptându-și, cu o carte în mână lumea, adormi de al binelea pe canapea; tata, cu domnul Florini, jucau șah în birou.

În focul studiului meu, aud o trăsură pe prundiș dar nu mă mișcă — îmi închipuiam că vin din cunoscuții noștri și mă pregăteam să-i joc, mamei, un *petit tour* când îmi aduse feciorul o cârtă:

MARIUS LIVIAN

Magistrat

Sar de la piano, mă reped la mama și o sgâlții cât pot de braț; se deșteaptă, face ochi mari și parcă n'ar ști pe ce lume-i; rețin un moment pe Neculai arătându-i, cum pot prin semne, cartă; înțelege și până să treacă feciorul în sală, mama și-a și îndreptat, în oglinda din fașă, lambaliana-i cuafură.

Am aflat îndată că Livian e venit de curând în Botoșani și-i numit la Bocolul rural din Fântânele chiar Cluj.

Nu-mi dau seamă, ca tine, de firea oamenilor (la prima vedere mai ales) dar Livian face oare-cum parte din „noutățile“ ce mi-i dat să văd de când am venit și fie din aceeași cauză sau că ființa lui, atât de distinsă, m'a impresionat și mi-a stărnit interesul, am căutat să-l cunosc mai bine legând cu el, dela început, o conversație banală care nici nu știu cum a ajuns în dedadul artei de unde căutam să mă strecor fiind sigură că până la urmă — ca la lecția lui Flavien — voi spune vre-o „mireancă“ cum ziceai tu. Mama m'a salvat la timp trimetându-mă să servesc ceaiul și, dintr'un colț, de lângă samovar, fără să mă vadă, am putut observa bine pe Livian.

Ce să-ți spun, Marietto, oare cum să ți-l descriu fără să supăr pe Domnul Burry, profesorul nostru de literatură pe care parcă-l aud zicând:

„Aha, domnișoară, n'ai dar deosebit, dumneata nu te împresionezi de subiect și nu posezi rotunzimea frazei — dar sunt coavins că de ai scrie cu mai multă atenție, ar fi mai bine poate, e de dorit“.

Cu toată atenția și cu toată impresia, ce mi-a făcut acest om, nu-l pot descrie; îți pot însă spune sigur că seamănă cu gravura lui Van Dyck de care, ziceai tu, că e perfecția tipului bărbătesc, știi? Livian e fără cioc, ceia ce-i reduce puțin din distincția celebrului pictor. Il vei vedea curând.

Te știu sălbatică și în stare să fugi în fundul parcului când vei auzi trăsura oprindu-se sub portal; de aceia te previn și

ca să te oblig chiar să-l primești să vezi de ți l'am descris bine — îl voi ruga mâine — când e invitat la dejun — să aducă la Fântânele un volum și o scrisoare pentru tine, îmi dai de lucru, Marieto; trebuie să mă gândesc că să-ți trimet — de abia învelit în hârtie de mătasă — „Eaux printanières“ ori din volumele lui Taine?

Voi vedea după cum îmi va părea mâine; ce mult ași dori să-ți pot trimete pe Turguenev. Pierd poșta, mai am doar timp să te sărut.

NINETA

Maria Don către Ana Mirea

Fântânele 20 Iunie 1914

Întâmplările la care sufletu-i părtaș, sunt, dragă Nineto, oculiști rari; prin lentilele lor unice vedem viața așa cum ni se arată, adese ori departe de realitatea ei. Nu-mi amintesc, Nineto, să mă fi reîntors vre-o dată, în țară, cu mai mare mulțumire în suflet; ori când m'am bucurat, se înțelege, însă, în sentimentul acesta, luminos, era întotdeauna un colț de umbră. Lanurile de grâu pe lângă care treceam altă dată, le vedeam, printr'un fel de simțire premergătoare, tăiate în miriște ori acoperite de omăt; pădurea, ce în luna asta pare a-și revărsa viața, o întrezăream rară și desfrunzită, închizând apoi ochii, apărându-mă cu tot dinadinsul și în chip real de acest fenomen lăuntric, mă regăseam la gara din Lausanne și, dela poarta școlii parcă auzeam glasul Fräulein-ei Kessler:

„Die Don, ja, die schwebt hoch in die Wolcken“.

Acum, Nineto, când știu că nu mă voi mai întoarce în colivia pe care, orice s'ar face, se usucă neconținut crengile fără tulpină și aripele sufletului nostru se rod de sârme; drumul spre Fântânele mi s'a părut mai frumos ca altă dată, ca ori când...

Da, era frumos, Nineto!...

În valurile de grâu înotau maci și albăstrelele, printre lumini și umbre ce se alungau, nebune, după vânt; pitulici, sfioase, se furișau prin șanțuri uitându-se în sus la ciocârliă ce se iuvârtea innălțându-se spre soare; albinele bâzâiau sărutând, cu nesațiu, mărgărintele și voinicelul iar cosașii, în cântecul pițigoifului, țopâiau prin iarba presărată de romanită.

Era o sârbătoare și serbam, Nineto, viața ce-mi părea că atunci începuse.

Tata și mama mă așteptau pe alee; nu știu când și cum am ajuns în brațele amândorora și după ce le-am șters lacrimile și le-am spus, în amănunt tot drumul nostru prin Tyrol, m'am dus să mă odihnesc în odaia mea. Odaia mea e acea de altă dată și totuși, astăzi, îmi părea a fi alta; timpul trecut într'însa și-a lăsat urma, cum își lasă vremea dâra într'un copac...

Jocurile de altă dată își păstrau locul și, pe o etageră, Clemența îmi surâdea blând, din cadru; un caet plin de gânduri

— fără aripi — aștepta în sertarul unde l'am lăsat și, pe piano sta de un an de zile, bucata mea favorită „Fantasia în fa de Chopin“ nu-ți pot spune, Nineto, ce sentiment mă cuprinde aproape de aceste amintiri ale copilăriei trecute în care mă regăsesc ca o temă asupra careia viața mă va deprinde, poate fără voie, să varieze. Îți închipui dar, Nineto, ce bine îți înțeleg simțirea în fața unui lucru în care întâlnești un suflet rece, tăcut și străin.

Ca o compensație, tot ce-mi scrii îți lasă câmp deschis gândirei și aceasta e ades un încunjur spre calea sufletească, știi ?

Ce mâni, cu vine albastre, vor fi atins acel biurou detrandafir și ce ochi vor fi privit oare, nerăbdători, minutul pendulei care bate astăzi sec și sincopat căci timpul își pune pe toate, fără de milă pecetea...

Am primit, eri, pe Domnul Livian și, din primul moment, îndemnată de tine, i-am căutat în chip asemănarea de care-mi scrieși. Ai dreptate, Nineto; văd în ochii acestui om mult din adâncimea și focul privirei lui Van Dyck. Am vorbit, între altele, de muzică și cum nu-mi închipuiam că am în față nu adânc cunoscător și un pasionat iubitor al clasicului, pătrundeam, de grija lui, cu mare sfială în subiect, dar interpretarea ideală, a sonatei în *la* de Mozart, tema cu variații — îți amintești ? și a unei *arii* de Haendel, m'a uimit, Nineto, cu tot dinadinsul....

După masă am mers, cu toții, în parc și am stat pe movila de unde se vede bine, într'o perspectivă splendidă, șirul de coline pe lângă care trece Siretul de când știi....

Vorbind de pictură și privind înainte, departe, în spațiu ochir lui Livian erau, ca să zic așa perfecția reală, a celor ce-am văzut noi pe hârtia lui Flavien.

Ai dreptate, Nineto; Mademoiselle Ferrier nu ți-ar mai spune acum că observația nu-i „*ton fort*“ !

Scrie-mi ades și spune-mi cum îți treci timpul. Ași vrea să viu să văd „muzeul“ dar eu sunt acum exact ca fluturele ce a sburat mult; se așază pe o floare și-și strânge aripele făcând, astfel, o petală mai mult... Locul, amintirile, sufletul lucrurilor ce-mi stau împrejur mă prind, Nineto, și mă înlanțue într'un chip curios și-mi pare ades că sunt o părticică din ele însuși afară de asta am mult, foarte mult de lucru; e aproape o lună de când n'am mai studiat, serios, la piano și volumele care le-am adus și din care așa vrea să traduc două, stau încă, netăiate, în vraf. Muzeul tău mi-l rezerv ca o simpatică și interesantă distracție într'o zi când va bate peste Fântânele vânt mai aspru și mi se va lăsa, poate, ceață în suflet...

Deocamdată e lumină multă și căldură și soare și umbre, Nineto, și-i bine și i frumos cum nu-ți închipui.

MARIETTA

Era bine să-mi fi trimis pe Turguenev...

(Sfârșitul în numărul viitor)

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

Când va veni declinul

Cu mâinele-amorțite de umblet lung prin ger
Voiu reîntra în mine când va veni declinul ;
Voiu coborî să caut, pierdută într'un ungher
Firida unde arde cu-un foc nestins, divinul.

Și flăcării voiu spune : Fior al caldei firi,
Foc viu sau șovăielnic de galbenă maramă,
Vibrare necurmată, zig-zag de pâlpâiri,
Ușoară și fierbinte văpaie, te destramă ;

Redă nemărginirii fugarul tău mister...
Mereu mai străvezie, mereu mai necuprinsă,
Prin sure și înalte pustiri de eter
Desfășură pe hăuri o horbotă aprinsă.

Deasupra ta, deasupra haoticului drum
Cupolele nocturne te-or strejui hieratic ;
Iar tu vei fi parfumul lunecător de-acum
Pe-a lumilor întinsă țipsie de jeratic.

Curând, sub faldul umbrei, nu s'or mai desluși
Nici recea Astartee, nici încruntata Gee...
Doar spuza sîdefată, în depărtare — și
În preajmă, goana unor năluci opiacee.

Vulturi de flăcări, aștrii spre tine s'or purta.
Vâslirii lor solemne deschide-atunci ferestre
Și bea din plin vârtejul stârnit în preajma ta
Cum altădată, boarea pădurilor terestre.

Respiră, creștii mai vastă... În plasma unde doar
O singură vâlvoare de năzuinți se-aprinde,
Asemeni unui mare și lacom protozoar
Înmugurindu-ți brațe, în noapte le întinde.

Al tău, al tău, belșugul Intregului dintâiu.
Din negura-Andromedii la sorii din Centaur
Stăpânitoare, soarbe tot cerul și rămâi
Prin marea de funingini, năvodul plin cu aur.

ION BARBU

Ghiță Mârzescu

Prezentasem dăunăzi în paginile acestei reviste o serie de amintiri ș-o galerie de portrete universitare, omițând a vorbi și de facultatea juridică, unde am fost de asemenea înscris. Cauza? M'am simțit întotdeauna foarte mult student la litere și foarte puțin la drept, — cu toate că mi-am trecut regulat examenele și mi-am luat și licența. În afară de materia dreptului penal care, prin atingerea ei cu filosofia, m'a interesat foarte de aproape ș'am studiat-o după mai multe cărți, restul — cu o tre-cătoare excepțiune de care va fi vorba — a prezentat totdeauna pentru mine o atracție mediocră, mărginindu-mă strict la acele câteva cunoștințe care erau necesare la examen. Aceasta nu însemnează că se găseau mulți alții mai pregătiți ca mine. Cam asta era atmosfera la drept — pregătire sumară cu control indulgent — și având, personal, concentrate năzuințele aiurea, nu aveam nici o grabă să caut ș-o schimb.

Imi amintesc de altfel că de-acapul n'am venit la facultatea juridică cu cine știe ce entusiasm. Frequentam, este adevărat, în vacanțele celor din urmă ani de elev curșile cu juri și mi se deșteptase oarecare dragoste de pledoarii. Totuș e cu puțință ca nici să nu mă fi înscris la facultatea juridică, de n'ar fi fost gândul de-a nu indispuie pe părinți, care foarte decepționați că nu îmbrățișam ingineria, m'ar fi afurisit la sigur, de nu urmam de cât filosofia. Apoi va fi fost și o vagă preocupare de-a mă asigura mai bine față de intemperiiile vieții.

Indiferența inițială a crescut însă în timpul anilor de studiu. Pe de-o parte era vraja și interesul din ce în ce mai puternic al cursurilor de la litere, pe de alta lipsa de aer și lumină a celor de la drept. În ultimul an, nici n'am mai călcat pe la ele, exceptând lecțiunile de economie politică ale d-lui Bazilescu, de la care culegeam unele informații folositoare nu pentru drept ci... tot pentru filosofie.

Aproape să uit câte-odată că urmam la două facultăți și mai ales în timpul din urmă nu mă vedeam în intimitatea sufletului, alta, de cât un viitor profesor.

În genere, o sală de la drept era ceva cu totul deosebit de una de la litere. Unde întâlneai la cea d'întâiu, publicul variat și dornic de ascultare, bucuria glasurilor tinere și — după sosirea profesorului — încordarea interesului tuturora, pe care le găseai la aceasta din urmă? Dimpotrivă, bănci întregi de figuri plictisite, cu ochii la ciasornic, cu gândul aiurea. O sin-

gură atențiune se chinuia să nu slăbească: aceia a studentului care litografia cursul, un negoț totuș din an în an mai puțin rentabil, studenții preferând să învețe după rezumate cât mai quintesențiale.

Mai adaug ca notă deosebitoare în desavantajul cursurilor de la drept și absența aproape totală a studentelor. Aceasta, fără să înlesnească cu nimic păstrarea virtuților — așa cum ar fi fost îndemnată să creadă o anume morală burgheză — dăuna mai degrabă poleirei manierelor, o consecință bună a prezenței sexului feminin. Ce să mai spun că dispărea și un puternic imbold spre relevare intelectuală, imbold pe care l'au simțit deopotrivă și acei care au sinceritatea să o spună, și acei care au ipocrizia s'o tăgăduiască.

Din această coloare plumburie care caracterizează în cuprinsul suvenirilor mele, icoana facultății juridice, se desprinde totuș, ca o rază, o luminoasă figură de dascăl, de cea mai bună calitate. E fostul meu profesor de drept civil, unchiușul adorabil care era Ghiță Mârzescu, despre care — acum că am vorbit de-atâția alții — țin a spune un cuvânt.

În primul an de drept aveam numai doi profesori: pe N. Crătunescu la roman și pe Gh. Mârzescu la civil. Ce contrast isbitor între dâșii, câtă depărtare, Doamne!... de la unul la cellalt!

N'am auzit de când sunt ceva mai anost de cât cursul lui Crătunescu. O litanie monotonă, făcută cu glasul răgușit. Plicti-seala auditorului lua proporții fantastice. De la un timp cineva descoperise o distracție pe care a pus-o cu generozitate și la îndemâna celorlalți. Anume să urmărească cu degetul rândurile volumului de drept roman al lui Demangeat, unde se găsea în franțuzește aproape vorbă cu vorbă, expunerea pe care o citea Crătunescu. Într'o zi mi-am luat și eu volumul ca să urmăresc. Trebuie să declar că până în ziua aceia aș fi crezut mai degrabă într'o exagerare a colegilor de cât să admit puțința unei atari identități. În timp ce degetul nu se muta mai încet, linie cu linie, ochii se coborâra mai repede pe pagină și am zărit mai jos un început de frază care suna cam astfel: „Ét maintenant que nous savons d'une manière générale... etc“... La dracu! mi-am zis în gândul meu, pe asta mi'nchipui c'o s'o schimbe. Când colo, câteva clipe mai târziu, glasul răgușit al profesorului rostește: „Ș'acuma că știm de-o manieră generală“... Era de sigur o culme greu de depășit! Croit din cu totul altă stofă, cunoscător adânc al materiei și înzestrat cu însușiri didactice superioare, Gh. Mârzescu reușea să ne despăgubească de calvarul cursurilor de roman. Lecțiunile sale exercitau o atracție deosebită prin bogăția discuțiunilor, prin forma plastică, prin inteligența și nespus de simpatica figură a profesorului savant cu barbete și cu mustățile rase.

Nimic solemn la curs. Fix la oră, Mârzescu intra în sală, călcând bătrânește se așeza tacticos în scaunul de la catedră,

desfăcea servieta, își aburea ochelarii, îi ștergea cu batista și îi petrecea după urechi. Pe urmă începea să-și deslege sacul plin de știință și de experiență personală. Avea să-și desvolte vre-o teorie de drept: n'o făcea cu subtilități și abstracții aride, ci îi expunea teoria în cazul concret al unui proces la care pledase.

„Mă aflu într'o dimineață... numai în papuci și'n halat. Aud, bâc-bâc la ușă. Intră. Apare o doamnă de la Roman, care mi-a spus: vreau să intentez următorul proces“...

Subt această formă narativă, făcută cu vervă și cu haz, toate atențiile erau câștigate și urmăream desfășurarea procesului, lupta teoriilor, ciocnirea argumentelor, cu un interes palpant, ca pentru o cauză proprie. Discuțiunea era tot timpul împlinită cu povestirea; numele advocaților care pledase — în general persoane cunoscute — era dat d'împreună cu argumentele. Și să nu se creadă că prin aceasta se jerfeea partea teoretică, sau măcar se îngusta. Dialogul advocaților epuiza în genere chestiunea. Cursul lui Mârzescu era foarte bine informat și nu exista teorie pe care să n'o cunoască. În special avea vre-o două-trei chestii în care era strașnic de pregătit: chestia evreiască pe care ne-o desvolta în toată amploarea cu prilejul unor anume articole din codul civil, tot așa și chestia bisericască unde era deosebit de competent. În afară de povestiri de procese la care participase, ne mai istorisea și ședințele parlamentului la care legea se elaborase. Cine fusese contra, cine pentru, ce spusese fiecare. Ajungeai să cunoști astfel nu numai formula articolelor din cod, ci și geneza lor. Cel mai bun mijloc de sigur pentru a-ți însuși formula și-a n'o mai uita niciodată.

Mârzescu dădea atâta desvoltare chestiunilor tratate, în cât nu avea vreme să-și isprăvească materia. După câte-va lecții ne-a anunțat în mijlocul unui murmur de părere de rău — că-și ia un ajutor, căruța îi va trece o anumită parte din curs. Ajutorul era D-l Em. Antonescu, pe-afuncea proaspăt sosit din străinătate.

Fără a-l ofensa, punându-l la nivelul lui Crătunescu, recunoscând că era un tânăr bun și inteligent, rămânea totuși, cu toate silințele sale oratorice, destul de departe de titularul pe care îl înlocuia. Carte știa de sigur, dar unde era farmecul celui alt? După fiecare lecțiune auzai refrenul tuturor: „De geaba, nu e Mârzescu!“

Căci omul acesta ne era drag. Ne plăcea tot la dânsul, până și pronunțarea peltică. Ne plăcea lipsa lui de forme și de protocol. La examene trimetea, să-i s'aducă înghețată și o mânca cu poftă. Când își aducea argintă de lucruri din tinerețe nu căuta să-și reție lacrimile. Imi amintesc de lecția lui de deschidere. „Am deschis cursul acesta acum patruzeci de ani, la Iași“... i-au fost primele cuvinte și a isbucnit în plâns. Il comparăm ce e dreptul cu Maiorescu, care tot la lecțiunea inaugurală și-a amintit același lucru cu deosebirea că, absolut stă-

pân pe sine, s'a mărginit să adauge vibrând de melancolie: „O! e-așa de mult de atunci, Domnilor!

Tresărisem la evocarea stăpânită a lui Maiorescu, dar am fost mișcat și n'am desprețuit o secundă izbucnire umană a celui alt. Ori cât ai admira tăria zeilor, nu poți să-te aperi totuși de o emoțiune care înecă glasul cuiva!

Cel dintăiu an al meu de facultate, a fost însă cel din urmă an de curs al lui Mărzescu. În iarna următoare, profesorul nostru, care avea îmi pare vreo șazeci și șase de ani, s'a îmbolnăvit de răceală și și-a sfârșit zilele la Iași. Am aflat vestea dureroasă într'o sală de concert. Știu că am rămas toată seara pe gânduri, întristat și abătut. Mă întreb singur acuma de ce voi fi simțit atâta epăsare pentru pierderea unui om, pe care îl recunoșteam, ce e dreptul, ca excelent profesor, dar nici nu-l cunoscusem mai întâiu, nici măcar uu vorbisem odată cu el. Și nu găsesc de cât o singură explicare. În momentul acela, cu toată fascinarea filozofiei, încă nu mă decisesem pentru viitoarea carieră și în sufletul meu trăia încă posibilitatea nedeterminată de-a apuca pe-o cale sau pe alta, spre litere sau spre drept. Cursul atractiv al lui Mărzescu, jnuse cumpăna și mă aflam încă la mijloc între cele două drumuri. Cu dispariția lui voi fi avut simțământul — de sigur obscur dar real — că mă prăpădesc definitiv într'o parte, că epoca posibilităților multiple e încheiată și zarul este aruncat. Iar clipa în care îți îngustezi bogăția năzuințelor — și ce este toată viața, cu specializările ei, de cât o continuă îngustare? — clipa în care apuci iremediabil pe o cale, retezându-ți o parte a aspirațiilor latente, clipa aceasta de o sūpremă importanță pentru destinul unui om, nu poate să nu te sgudue și să nu-ți dea fiori. Această chiar dacă conștiința nu te lămurește, ba chiar s'arată satisfăcută de hotărârile ei!

A doua sau a treia zi după moartea lui Mărzescu, de și mă simțeam mai înstreinat ca nici odată de cursurile dela drept, m'am rătăcit la o lecție a lui Crătuțescu, la dreptul roman. De cum s'a supt pe catedră, porni pe neașteptate cu fraza următoare:

„Domnilor, nu pot începe cursul mai înainte de-a spune câteva cuvinte despre regretatul George Mărzescu“...

Studentii se așezară mai bine în bancă, satisfăcuți de această divertiune dela obișnuita plictiseală.

Crătuțescu urmează cu solemnitate:

„Domnilor, Mărzescu a fost profesor și 'n ochii mei aceasta înseamnă mai mult de cât ori-ce! „...“ și-acuma să continuăm mai departe expunerea noastră din lecțiunea trecută“...

Cum, acesta fusese tot discursul. Numai atât, o singură frază? Ne uitam cu stupefacție unii la alții și dădeam din umeri uimiți.

...Dar ar fi fost și greu să facă o cuvântare mai lungă. Vezi bine, asta nu era în Demangeat!

ECHIPĂ SPECIALĂ

Orășelul, un orășel de păpușe, e în fierbere. Ordonanțe cu lafele eșite de sub șepcile prea mari, cu locurile scâlciate, soldați descinși, cu pantalonii rupți la spate, aleargă încoace și încolo, purtând cu sfințenie în mână, care o pană de căpăstru proaspăt lăcuită, care o pereche de cisme întinse pe calapoade, sau o tunică cu care așine par'că calea trecătorilor să-i îmbrace. În căzarmă soldații ies și intră, se întorc dela spălat cu rufe ude, ce par scoase dela boiangerie, rămân toți locului, scărpinându-se în cap, gândindu-se laborios unde să le întindă la uscat, lucrul fiind deopotrivă oprit, afară ca și în lăuntru. La zorii săraci ai unei dimineți nouroase de toamnă în agonie, unii se văcsuiesc cu picioarele sprijinite pe soclul clădirilor, scuișând de nădejde într'o perie cheală, în timp ce la poartă, un camarad bărbiereste gornistul de serviciu, care îndură osânda lăsat pe vine, cu goarna în mână, cu capul sucit, pândind sosirea comandantului.

Trăsura regimentului străbătând orășelul în galopul a doi cai orbi, primiți dela artilerie, a adus pe colonel cu noaptea în cap la serviciu. Înalt cu figura prelungită, ca într'o oglindă de bărbierit, cu ochii albaștri spălăciți, cu pleoapele greoaie, fumează, privind pe fereastră, țigară după țigară sperând, oa și cocoșul care cântă fără întrerupere, să grăbească zorii dimineții. Pierzând răbdarea, trimite să cheme pe ofițeri de acasă și după oarecare tocmeli, reușește să-i adune aproape pe toți, în cabinetul său de lucru.

— „Sedeși... șezi, Domnule Sublocotenent... Băteți, mai adu scaune, că te dau cu capul de pereți, măgarule!” răcnește colonelul indignat, descoperind par'că ceva nou, enorm, neînchipuit: șederea ofițerilor în picioare în fața lui.

— „Trăiți, Don'Colonel, numai sunt, am cătat pis'tăt locul”.

— „Păi spune așa mă, ce faci ca un prost... hai eși!... Poftim, domnule sublocotenent, șezi coala la biroul meu...”

— Domnule Colonel, vă rog...”

— Nu, te rog, fă-mi plăcerea... să vezi și D-ta cum e”, sfârșește el familiar în râsul ce descrețește frunțile tuturor.

— „Domnilor! V'am notat pe toți bine, cât se poate de bine, mult mai bine decât se așteptau unii dintre D-voastră. Sper că n'aveți să-mi dați prilejul să regret c'am trecut cu buretele chiar peste păcate mari. Nu spun nimic mai mult. Cred că fiecare m'a înțeles. După cum v'am anunțat încă de acum trei zile, mâine avem inspecția inopinată a Domnului Coman-

dant al corpului de armată. Prin ce mijloace am aflat, nu importă. Destul e că ați fost înștiințați la timp; însă, Domnilor, pentru mine, pentru D-voastră, pentru Domnul General, pentru toată lumea oficial rămâne bine stabilit, că inspecția este inopinată. Ne-am înțeles și asupra punctului acesta. Nu este așa? Nimeni nu trebuie să bănuiască, să nu vă scape vre-o vorbă prin familiile pe unde vă duceți, ori pe la cafenele, cumva“...

— „Cu ce tren vine?“

— „Ei, asta-i acum! o să vă spun și trenul! E indiferent. Odată ce e inspecție inopinată, poate să vie cu orice tren. D-voastră trebuie să fiți gata în tot momentul“.

— „Domnule Colonel, putem îmbrăca oamenii în garniturile de războiu?“

— „Puteți, desigur, chiar vă atrag atenția, ca oamenii să fie li-te-ral-men-te scoși ca din cutie“.

— „Nu se poate, Domnule Colonel, ne oprește regulamentul“.

— „Ia lasă, Domnule, dar cine o să ne controleze?“

— „Despre partea mea... dar dacă vine însoțit de vre'un intendant și te ia la verificare, par'că ăla-i chior?“

— „Lăsați, Domnilor, s'a hotărât.. eu nu vă spun nici să le îmbrăcați, nici să nu le îmbrăcați. Asta vă privește pe D-voastră, este gospodăria companiilor. Tocmai aici vreau să vă văd, să constat flerul fiecăruia“... pretindea colonelul, pipăindu-și nasul ca și cum ar fi voit să distribuie ofițerilor, tot disponibilul său de fler.

— „Asta o aranjăm noi... facem cum e bine.. dar voi am să vă raportez despre cazane; sunt nespoite de astă vară de când au plecat oamenii în concediu“.

— „Asta e adevărat, sunt roșii, se pot îmbolnăvi oamenii“.

— „S'a luat cositorul de pe ele...“

— „Trimite, Domnule, cazanele acum imediat. D-ta înțelege ce vr'a să zică imediat? Până diseară să fie gata, D-ta răspunzi“.

— „Ne cere patruzeci de lei...“

— O mie să ceară, o mie să dai, domnule ofițer!“

— „Foarte bine, dacă dați D-voastră ordin...“

— „Eu nu dau ordin, domnule ofițer, nu dau nici un ordin. Sunteți tineri, mișcați-vă, aveți un dram de inițiativă, pentru Dumnezeu, n'asteptăți mereu ordine“.

— „Dar dacă Domnul General ne cere să ieșim călări, eu n'am cal“.

— „Imposibil, Domnilor, când s'a mai pomenit una ca asta, ar fi un dezastru“.

— „Mie mi-a scris un văr al meu dela Caracal, că Domnul General ține foarte mult ca soldații să cunoască crezul“.

— „Ți-a scris D-tale?... Auziți Domnilor? Învățați-i crezul!“

— „Apoi acum când să-i mai învățăm?“

— „Puneți de grabă pe cineva care-l știe, să-l tragă la șapirograf și să-l împartă la companii“.

— „La mine îl au toți în cartușieră... Cum mi-a scris vărul meu...”

— „Auziți, Domnilor? Da, e bine, nu strică... Să-l aveți toți în cartușieră, nu neglijați nimic. Apropo! Alegeți chiar de acum toți oamenii slabi, meseriașii, furierii și băgați-i în gârzi”.

— „La poartă trebuie lăsat unul mai deștept”.

— „Da, da, da, la poartă punei un fruntaș, nu uitați. Va să zică ne-am înțeles, Domnilor. Regulați oamenii să facă baie, să se premenească...”

— „Dar cu idiozii ce facem?”

— „Aveți mulți?”

— „Eu am doi.”

— „Și eu am.”

— „Așa, am și eu.”

— „Să nu se vadă... să nu-i văd de loc; faceți ce știți cu ei, treaba D-voastră.”

— „Să-i trimitem la furaje.”

— „Așa-i, trimiteți-i la paie, să stea acolo până trece inspecția. Ofițerul cu aprovizionarea! Ești aici, Domnule?”

— „Ia-i D-ia pe seama D-tale, să nu cumva să dea generalul cu ochii de ei. Fă o echipă, mai curăță pe acolo, mai așează paiele, mai regulează lemnele ălea, am văzut că ai o grămadă de căruțe acolo, ce faci cu ele?”

...
A doua zi când sosi inopina generalul, totul era la locul lui. Soldații picurau din picioare în haine noi, sculați în puterea nopții, ca să se curățe localurile, ținând în front cu'n picior în repaus ca să nu se murdărească, să nu strice alinierea. Ofițerii, cu mânuși noi, cu chipiuri reglementare, cu aer de ofițeri străini, se plimbau înfrigurați de colo până colo, îndreptând o raniță, punând oamenii să-i mai recite crezul, pe care ei îl spuneau ca pe o poveste.

Sub arcul de triumf, înălțat în poartă, din crezi ce se o-filiseră, colonelul înoit și el din cap până 'n picioare, se uita ținută înspre oraș, căutând să prindă o clipă mai de vreme, apariția din vale a Domnului General.

— „Sună mă!!!” strigă ars comandantul, rectificându-și ținuta.

Trei semnale jalnice, îndelung prelungite, se fărâmițează în ecouri depărtate, împărțite cu trâmbița de Sfârlează, caporalul de gorniști, voinic, înalt și uscat, cu buze tivite ca de muere rea.

De trei ori Colonelul porni să fugă într-o întâmpinare a generalului și se trase de trei ori înapoi, de teamă să nu fi plecat prea de vreme. Când însă reuși la alpatrulea avânt, să prindă momentul, era de prisos. Trăsura regimentului, cu huruit de tun ce pune în baterie, trecu vijelios în galopul celor doi cai orbi, primiți dela artilerie și luând-o peste câmp, se îndreptară din instinț, spre furaje, unde era grajdul lor de vară. Pe urma

trăsurii, scăpat teafăr ca prin minune, se silea s'alerge colonelul înspăimântat de catastrofă pe care și-o închipuia grozavă, plângând deja pe ruinele brigadei sale. La locul sinistrului, în urma colonelului, alergau respectos, îngrijindu-se să nu-l depășească, aghiotantul, ofițerul de serviciu, medicul regimentului însoțit de un sanitar, purtător de ajutoare: un ștergar nou și o sticlă de „așifelnic“ pe care o scăpă din mână, pe dată ce ajunse la fața locului.

Din fericire, nu se întâmplase nici un accident. Căii se opriseră sprijiniți cu botul într'o căpișă de meu păsăresc. Generalul, parcă schimbat o idee la față, coboră tacticos din trăsură, certă conducătorul părintește, îi făcu puțină teorie și se îndreptă după o inspecție oculară și circulară, către un grupușor de oameni întocmiți pe un rând.

— „Ce sunt oamenii ăștia,“ întrebă el surprins, pe ofițerul cu aprovizionare, cate făcea fețe, fețe, încremenit cu mâna la chipiu.

— „Domnule General... ăștia.. su-sunt... oa-oamenii cu judecata întunecată,“ explică trăgându-și sufletul, colonelul, care reușise în fine să ajungă trăsura. Întrebuițăm cu ei o metodă deosebită, domnule General, am făcut o echipă specială... câte nișel, câte nișel, sper să trezesc în ei, domnule General, o scânteie de judecată, măcar, cât de cât. Dacă voiți să vedeți și D-voastră, deși sunt la început...“

— „Nu, nu, îți mulțumesc, în orice caz gestul D-tale este uman. Sunt fraji nenorociți, vezi D-ta? Nu trebuie să uităm că menirea ofițerului, ca și a grădinarului, este de a îndrepta mlădițele strâmbe, vezi D-ta?“

— „Tocmai pentru asta, Domnule General, m'am gândit și eu...“

— „Faceți foarte bine căvă ocupați de ei. Se vede deja o poziție mai degajată, o licărire de viață, vezi D-ta? Dar de ce nu-i îmbrăcați mai bine? Prea sunt rupți. Dacă i-ai îmbrăca mai bine, ai da naștere în mintea lor, la o comparație, la un mic proces de judecată. vezi D-ta?“

— „Domnule General, chiar aveam de gând... puțin mai târziu, știți, îi iau treptat...“

— „Da, dar asta nu' cred să împiedice ceva, dimpotrivă! vezi D-ta?“

— „Înțeleg, Domnule General. Chiar mâine...“ și întorcându-se către ofițerul cu aprovizionarea, porunci scurt:

„Notează, Domnule: haine noi pentru echipa specială!“

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU.

Grădina între ziduri

de ION PILLAT

La un al patrulea volum de versuri, Ion Pillat se prezintă cu *noutate*; vreau să spun cu *avantagiu*. Noutatea unui scriitor ale cărui anterioare manifestări sunt cunoscute nu e creațiunea spontană a unei spețe nebănuite, dar dezvoltarea așteptată a unui fel întrezărit. Tânărul care debuta acum opt ani cu *Visări păgâne* și care experimenta laborios în alte două culegeri posterioare, realizează în al patrulea al său volum o omogenitate care îngăduie caracterizarea. Să spunem această cu atât mai mult cu cât nicăeri, ca în producția lui Ion Pillat, conștiința muncii literare nu e mai stăruitoare și că în această alternanță de sinteză și analiză aplicarea artistului precizează mult inspirația poetului.

Despre Ion Pillat s'a scris puțin. S'ar putea totuși limita cu folos locul acestui scriitor în sfortarea lirică a ultimei generații. Prin grija de a înălța sensibilitatea prin idee, și par'că a o epura, Ion Pillat se așează în curentul unei ultime poezii; dar, conservator prin temperament și de o emotivitate minoră, îl vedem întârziindu-se cu preferință și într'o dulce învăluire sufletească asupra unor motive locale. Nu se putea oare observa dela primele sale culegeri o preferință pentru tema *amintirii*? Tradițiunea este amintirea aplicându-se în societăți. Cu armonii moderne și cu o evidentă preocupare reflexivă, Ion Pillat evoacă amănunte indigene și tradiționale (*Acți s'osi pe vremuri*). Pasul este făcut: peisagiul însuși se va caracteriza local (*Seară la Miorcani*).

Alături însă de tendința aceasta, mai adâncă pentru că răspunde unei organizări speciale a artistului, cred a găsi în versurile lui Ion Pillat o anumită curiozitate pentru *idei*, culminând într'o anumită viziune reconstructivă a lumii. Sunt îmbinări de cazuri posibile de conștiință (*Logodnă mistică*), tratarea unor idei mistice (*Soror sancta, mater dolorosa*), senzațiuni foarte analizate (*Cina cea de taină*)... Intelectualul curios care este Ion Pillat va proiecta asupra universului simetria unei geometrii în spațiu. Iată *Oblonul* cu paralelismul de situații: a copilului căruia i se dăruiește lumina zilei prin oblonul deschis dimineața de gestul părinților și a omului căruia i se revelează lumina eternă la semnul tatălui ceresc ce saltă piatra mormântului! În două planuri de existență aceeași situație. La fel în *Furnica, Narcis, Jucării*,¹⁾ etc.

Intelectualul curios de idei și senzațiuni, cugetă acest gen de..

1. Mă întâlnesc în această privință cu d-l Horia Furtună care face observațiunea analcagă în ziarul *Viitorul* a. c.

superpoziție. E modalitatea unei psihologii de est. Producțiunea de-o tenue emotivitate, ordonată și calmă, e manifestarea sa literară.

Ciclul *Grădinei între ziduri* se termină cu bucata *Desrobire* care, în înțelesul locului său, vrea să mărbheze evadarea poetului din circumscrierea reveriilor sale. Cu amploarea unei concepțiuni, *Desrobire* ne amintește energetismul *Cântecelor stepii* ale căror frumuseți cu precizuni de săgeată scăpată din arc impresionaseră pe cronicarii culegerilor anterioare.

Pentru că știm unde se găsește, putem spune încotro se îndreaptă Ion Pillat? În mijlocul atâtor teme, a unui interes atât de variat și înalt, Ion Pillat nu va înceta să adauge la amploarea unor concepțiuni cari, întru cât se vor găsi dependente de ceea ce este fundamental în sine, vor realiza din ce în ce mai mult și din ce în ce mai deplin o *poesie de idol*.

Aceasta însă nu trebuie să ne facă a uita ceea ce este putere plastică în versurile lui Ion Pillat: o remarcabilă facultate de reproducere a amănuntului văzut.

Ideea însăși nu are astfel garanții de a fi bogată cu tot răsunetul concretului?

TUDOR VIANU.

RĂZBOI ȘI... UNIVERS

— Câteva „divagații” necesare —

De câteori, în ultimii ani de războire, nu ne-am ridicat privirea spre cerul prea curat! În momentele de supremă copleșire, când disperarea omeniei noastre trudnice era gata să isbucnească și să acopere rămășițele lumii noastre interioare cu cenușa renunțării silnice — de câteori atunci, nu ne-am ridicat slabele brațe spre nesfârșirile înstelate și n'am implorat puțină îndurare, o divină consolare, o privire înțelegătoare!

Simțământul religios se vedește mai bine, în aceste momente, în acei ce se credeau liberați de orice religie, de orice Dumnezeu. Acei ce cunosc universul altfel decât sub forma biblică sau budistă, acei cari s'au rălăcit prin biologie, prin fizică și chimie, prin astronomie — prin nenumăratele fapte legate de oarecari idei generale, — aceia pot, în astfel de momente, să se apropie *intuitiv* și de acele armonii cosmice cari întăresc, cu veșnicia lor unitară și pururi nouă, slăbiciunea umană. Și, această religiositate nu se deosebește de cea a sutletelor ignorante și umile decânt prin intensitate, prin conștiință. Dar, prăbușirea poate fi mai crâncenă pentru „savant”, căci el s'a

înălțat mai sus, mai pasionat, mai penibil. Dacă nu știe să rețină în el balsamul acelor câteva momente de avântată contemplare, și să-și hrănească puțințele și *credița* cu infinitele energii creatoare revelate, atunci el e prins iar între ghiarele scepticismului; cu disperare mută el se adâncește în cercetări migăloase și sterpe, în acel teribil „infiniment petit”. Ingrămădind fapte peste fapte și negând apoi, mai sarcastic, frumusețea existenței și valorile morale și sublimale „ilusii” ce ne ajută să înaintăm și să creăm.

O, de câte ori n'am privit cerul, când telegramele vestiau o nouă culminare războinică, o nouă sacrificare de milioane anonime, o nouă dărâmare a operilor civilizate! Și stelele aveau scipiri inteligente, înduioșate... Picurau lacrimile noastre jalnice, dar atât de curate și fierbinți, — și din nemărginiri ne venia răspunsul simpatic al armoniilor astrale; indulgența cosmosului vibra în selipirile de aur și suflarea noastră agitată se risipia în suflul sigur al puterilor insondabile, purtătoare de germei noi și de noi speranțe. Și cât de tristă și zadarnică ne părea nebunia noastră războinică, când ne avântam spre lumi ce nu-și vădiau existența decât în forma unor diamante incandescente, fixate în eterul eternității! Suprema frumusețe, ce nu-și arată toate tainele și care nu amintește nici o siăbiciune a noastră, ne învăluia atunci sufletul cu efluviile ei regeneratoare; — spiritul nostru se unia cu spiritele universului.

Aceasta nu e simplă metafisică sau frazare literară. Ci, e *sentimentul universalității*, trezit în noi prin extatice năzuinți, prin recunoașterea nimicniciei noastre orgolioase, mărginită la acest pământ pe care l-am scos din acea solidaritate cosmică — și, ca niște fiare satanice ce nu știu cum să mai pângărească umanitatea și natura, ne svârcolim printre propriile noastre terori colective, nimicind, nimicind, nimicind... Și sântem înțeleștați de imperative ce nu sânt ale conștiinței noastre; sântem frământați de non-sensuri oribile, de abstracțiuni sociale, de obsesii verbale ce se vădesc atât de dureroase în fața realităților astrale, ce ascultă de legi în cari libertatea e armonizată cu necesitatea.

În adevăr, e cu neputință să opunem universului războiul omeneirii pământene. Contrastul e atât de absolut, încât durerea (sau crâncena ironie) ce țâșnește din această opunere îl anulează: — toată tragedia noastră, omenească, se disolvă ca un fir de praf în aureola orbitoare a soarelui. — Dar, numai în acele momente, când e gata să se frângă puțința noastră de îndurare, putem contempla universul. Atunci putem uita de omenia noastră rânită, de războiul popoarelor și de Terra ruinată. Atunci renaștem — sau, ne regăsim. Și acele câteva momente sânt singurele cari ne mai pot reda demnitatea, nu numai omenească, ci universală, a existenței; sânt singurele cari ne susțin — cari ne opresc pe povârnișul prăpastiei înflăcărate. Și, ele ne vor ajuta, pe fiecare, să ne apropiem de mântuirea din urmă.

Să ne încredințăm de adevărul acesta: *nu revenim la superioarele meniri umane, nu ne regăsim puțințele creatoare, decât prin comuniuni universale*, ce par mistic-religioase sau filosofic-idealiste. Mai târziu se va cunoaște în ce măsură au contribuit aceste supra-înălțări spiri-

tuale la eliberarea noastră și la mărginirea dezastrelor războinice — căci, oricât de vaste ne-ar părea nenorocirile războiului, ele ar fi fost și mai crâncene fără aceste momente de reculegere „divină“.

E jalnic sarcasmul cu care, nu numai cei robiți răutății sau desnădejzii, ci și unii dintre savanți, ne vorbesc despre războiul nostru și despre universul care eu e al lor. Ei nu ne pot desilusiona, apropiind nebunia noastră sângeroasă de viața celorlalte planete, — formulând apoi fatalitățile mecanice și biologice, ale urii materiale, ale nimicirii orbe, fără sens, fără prețuire morală.. Când nu putem admite războiul ca un efect biologic în viața noastră pământescă, nu putem decât respinge cu desgust insinuarea unei războiri cosmice.

Non-sensurile noastre nu pot fi universale; universul n'ar mai exista cu stelele lui dacă ar fi cuprins de furiile noastre distructive. E crunt gândul acesta! — pe atâtea mii și mii de planete să se asvârcoleacă între flăcări și ruini aceiaș «omenire» învrășmășită? Dar e și mai crunt gândul că numai aci, pe acest pământ, e cu puțință o astfel de războire. Gândul acesta poate frânge orice avânt. Ce monstruosități pot naște în sărmanul nostru creier! Cred mai curând că sub țeasta noastră e rădăcina răului ornenesc: numai imaginația noastră pervertită ne poate târa apoi printre realizări atât de oribile: — fatalitatea războinică e o «creație» pur umană.

Să respingem insinuările «satanismului științific». Cu încordare întărită să ne smulgem din mlastina negației: să limpezim haosul nostru mintal și să înfrânăm delirul nimicirii. Să revenim la frumoasele și regeneratoarele noastre «ilusii» universale. Să revenim cu candoarea copilului curat și zâmbitor — și, dacă nu e cu puțință, să ne mărginim la trudita noastră planetă. Să privim în jos și fără să uităm că deasupra noastră pâlpăie luminițele atâtor suflete înduioșate, ale atâtor lumi scăldate în suflările armoniei, — să ne cercetăm bine pământul. Și vom vedea că în micimea lui, semănată cu ruini, pot fi aceleași adevăruri, aceleași frumuseți și aceleași meniri. Și ne vom pocăi, și ne vom iubi acest jalnic grăunte astral, și-l vom împodobi iarăși; îl vom curăți de urmele nebuniei noastre războinice — numai a noastră — și-l vom reda solidarității universale, de care totuși n'a fost desfăcut, căci s'ar fi risipit atunci în pulbere... Ci, îl vom reda, conștienți, universului — ca un dar strălucitor, ca un nou diamant șlefuit printre toate flăcările, printre toate durerile, printre toate greșelile și năzuințele noastre rescumpărate.

Și, poate că omenirea conștientă a celorlalte planete, care ne-ar observa mai bine, de cât noi cu telescopul nostru, va slăvi reînvierea noastră când va vedea că această Terra răvășită începe să lucească iarăși, curată și splendidă, ca în timpuri patriarhale și, ca și celelalte planete din sistemul ei solar...

R. S. Alțeva ar fi cercetările pur științifice asupra sorilor, planetelor și stelelor. «Cataclismele» astrale sânt mărginite în domeniul fisco-chimic și al mecanicii cerești. Dar nu putem încă hazarda concluzii pretențioase despre viața și evoluția astrelor, și nici să «filosofăm» prin analogii, aplicând, bunăoară, lupta vieții terestre la cea

astrală și, mai cu seamă, insinuând apropieri în legătură cu războiul. În vremea aceasta mulți sânt tentați, și unii astronomi au discutat astfel de chestiuni.

Puiseux, în «l'Avenir des planètes» (1915), cercetează sfârșitul lumii noastre. Voind să dea altă soluție decât cele prea cunoscute — (posibilitatea unei ciocniri cu altă planetă sau cu o cometă; dispariția oceanelor, care va transforma pământul într'un pustiu calcinat; răcirea crescândă a planetei prin coborârea ghețurilor până la equator;) — autorul ajunge la altă cauză frapantă. Cercetând alcătuirea soarelui și discutând despre combustionile și iradiările sale, ajunge la încheierea că soarele are tendința de concentrare și desindere-și că s'ar putea risipi printr'o formidabilă explozie, care ar pricinui și dispariția planetelor ce atârnă de el.

Lăsând la o parte chestiunea în sine, sântem isbiți de analogia ipotezei cu actualitatea războinică, prea plină de bombe și explozii. E cel puțin ciudată coincidența, oricât de obiectiv și convins s'ar crede autorul. Dar noi păstrăm o impresie de sugestiune și imitație. Măcar cerul să-l cruțăm de ridicolul și de teroriile războiului nostru... Și, nu ne consolăm cu filosofia, mai mult sceptică, a acestor rânduri: «Inteligența care se deprinde să privească cu seninătate catastrofele posibile e un sprijin mai bun pentru viața morală decât bucuria pasivă de starea prezentă a lucrurilor». — Preferăm să ignorăm dezastrele astrale, mai ales când ele ne apar prea... antro-po-morifice, decât să ne consolăm cu ele de nenorocirile noastre pământene. Iar în ce privește viața morală, ea n'are, dimpotrivă, nici un preț când ne resemnăm la fatalitatea dispariției absolute, a nimicirii, a ciocnirilor oarbe, fie sus în cer, fie jos pe pământul nostru.

Viața n'are altă prețuire morală decât în echilibrarea noastră interioară, în progresiunea omeniei noastre bune, creatoare. Aci e toată moralitatea: — în actualitatea armonioasă a conștiinței pătrunsă și de efluviile veșniciei — și care nu socotește, bnnăoară, momentul precis al dispariției soarelui, nici nu se grăbește să discute despre un nou războiu mondial..

EUGEN RELGIS

Expoziția Octav Băncilă

Apariția de-acum vre-o treisprezece ani, în București, arena unde vin să lupte toți aceia care aspiră la succes și glorie, nu a obținut în lumea pictorilor cât și în public decât o ridicare din umeri, cu milă. Subiectele tablourilor — scene din timpul răzcoalelor de la 1907 care ilustrează pictural antagonismul celor două distincte clase sociale de la noi, îl înfățișau pe artist sub aspectul propagandistului

socialist care lansează manifeste scrise în imagini plastice. Era, desigur, din partea pictorului, o naivitate să se adreseze burghezii împotriva căreia vociferau pânzele sale, ca să i le cumpere. Pretinsa cultură artistică a artiștilor noștri se revoltă însă, numai, față de atâta dispreț pentru toate regulile estetice și mai ales față de incultura tehnică a acestui intrus. Fiascul material și artistic a fost complet.

Încăpățânatul artist — căci aveam de-a face cu un artist — nu se descurajează și după o muncă dărză deschide, în anul 1916, altă expoziție, în care, de astă-dată abundă subiectele rurale. Caracteristic pentru arta d-sale din acest timp e tendința pronunțat coloristică. Technica, din punct de vedere școlastic, e și mai incultă.

Dacă la prima expoziție s'au găsit abia trei pictori mai adânc văzători care să recunoască talentul pictorului, acum, lumea pictorilor se desface în două tabere; una îl contestă violent, cealaltă tot așa de violent îl apreciază. Se poate că în lupta surdă dintre pictori tineri și cei de generația veche exagerarea atitudinii unora să fi fost rezultatul din spiritul de contradicție caracteristic tineretului. Pictorul B. însă a profitat de pe urma acestei atitudini găsindu-și, astfel, apărători și apreciatori elocvenți.

Curios mi se pare că nimenea nu recunoștea că B. înfățișează în artă o personalitate de tranziție, că ramurile talentului său se apleacă tot atât la dreapta cât și la stânga. Căci prin concepția subiecților B. descinde genealogic, în prima linie dela Grigorescu. Constatăm la d-sa același vag și nedeterminat în atitudinea figurilor, același mod de compoziție și același romantism cu notă idilică aseuns sub loviturile de pensulă, la d-l B. mai brutale, și aceiași preocupare a tot ce e frumos, în atitudini, care însă nu e și adevărul. Nici anecdota nu-i o străină căutând cu o adorabilă naivitate să exprime sentimente abstracte și stări sufletești.

Spectacolul lumii vizibile pentru d-sa începe la culoare. Valoarea integrală a picturii d-lui B. aci o găsim. E un pictor în sensul propriu al cuvântului. De aceia subiectul în sine al tablourilor d-sale nu prezintă nici o importanță; nu ce reprezintă are interes, ci felul cum exploatează coloristic acest subiect: deci chestie de tehnică și colori.

Cum pictează d-l B. e greu de explicat pentru cei cari nu au văzut bas-reliefurile sale de culoare. Pictura pentru d-sa e o muncă și nu ușoară. Substratul coloristic pe care se încheagă definitiv organizmul tabloului e enorm. Cuțitul de paletă în mâna d-sale se preface în mistrie de zidar cu care aruncă, cu o pornire năvalnică, culorile pe pânză în straturi de grosime centimetrică clădind planuri suprapuse solid. Culoarea e zdrobită cu turbare... Galbenul, mai ales galbenul, roșul, albastrul, verdele constituie armonii puternice cu sonorități maxime, strigătoare, primitive și barbare.

În această zidărie nedrișcuită, care suprapune planurile de culoare, conturul, modelajul se degajază pentru cei cari știu să vadă și rămân enigme înecate într'o amestecătură de peștrițe colori pentru toți ceilalți. Substanța culorii, calitatea acestei substanțe, exaltarea strălu-

cirei pigmentului colorat, cu un cuvânt valoarea întrinsecă a culoareii constituie calitatea picturii d-lui B.

Expozițiile noastre au obținut publicul cu un sistem metric al desenului, cu un aspect agreabil al formelor, lucruri ce s'au fixat bine în ochiul publicului așa că tot ce nu corespunde acestei educații provoacă nedumerire și d-l B. o provoacă cu prisosință. F. ȘIRATO

„In ploaia de gloanțe” de General Al. I. Stoescu. — Războiul, ca motiv de inspirație în opera literară, poate germina un gen poetic superior: epicul, supt formă de epopee ori de roman istoric. Așa ceva n'a produs încă literatura noastră de război și desigur nu „In ploaia de gloanțe” umple lacuna. Coborând pe scara valorilor, Războiul produce și operă de prosă literară în care ne interesează mai ales fărmecele particulare ai sufletului celui ce povestește faptele eroice pe care le-a săvârșit ori le-a contemplat. Este aceasta categoria în care se rânduiesc mai toate scrierile din literatură noastră războinică, dar, nu și „In ploaia de gloanțe”. Ar mai fi o a treia categorie care e pe linia de centură a literaturii: proza brută ca fond însă cel puțin redată într'un stil literar, personal; scrierea D-lui General Stoescu trece însă și această barieră; pleacă grăbită din citadela literaturii. Desigur ea va fi având importanță ca operă de știință militară, dar pe noi, ne

interesează numai dezinteresarea vădită a autorului de orice preocupare literară.

Cartea e copierea unui carnet de campanie care nu scapă de monotonia și lipsă de interes a unor însemnări personale ne-refăcute, ne-controlate, ne selecționate și neutilizate,

Un exemplu care de altfel ilustrează și stilul scrierii:

„Va rămâne pe consecința sa (sic), viața atâtor tineri morți fără nici un scop. Ordinele veneau telefonice la noi, *parcă Comandamentul* cu un personal de altfel destul de numeros *le eră teamă a le da înscris.*” (pg. 44) Greșeli de tipar — se va zice. Desigur! Convenim, căci n'am cuteză să atribuim autorului elementarele, imposibilele și exasperantele greșeli ortografice și de punctuație. Lucrarea e tipărită la „Cartea Românească”.

Vom reține deci pentru autor: din cartea sa nu e literar decât titlul; pentru editor: nu e corect tipărită decât coperta.

Adm.

POȘTA REDACȚIEI

Ath. Il. Articolul nu intră în cadrele revistei noastre. Mulțumim totuș.

Eugenia Fr. Nu merge de loc.

Anghel M. Nu se poate publica, deși are și versuri frumoase.

Lacot. Tr. M. Simplistă.

Adr. Dr. și alți foarte mulți elevi de liceu. Mă bucur văzându-vă că vă ocupați de literatură, dar să nu credeți că Sburătorul vă poate publica încercările.

Nic. B. Bucata Răzbumarea are stilul gazetăresc.

Panaitescu C. Continuă. Mai este.

Em. Sergh. Versuri fără noulate.

Vlad. Str... Încă nu.

C u p o a n e l e

Valoarea cupoanelor ce vor lipsi se va deduce din capitalul de rambusat.

Numerile titlurilor eşite la sorti la fiecare tragere, împreună cu o specificare a celor din tragerile precedente, cari nu s'au prezentat la plată se vor publica în „Monitorul Oficial“.

Cupoanele scăzute și neprezentate la plată se prescriu după cinci ani, iar titlurile eşite la sorti după trecerea de treizeci de ani dela scadența lor.

În locul titlurilor pierdute, furate sau distruse, se vor libera proprietarilor duplicate în conformitate cu legea decretată cu No. 3380 din 13 Noembrie 1918, putându-se lua cunoștință de dispozițiunile acestei legi la locurile de plată.

Subscrierile la acest împrumut vor fi ireductibile.

Ministru de Finanțe, AUREL VLAD

București 20 Februarie 1920

Prețul de emisiune este fixat pentru acei ce vor face vărsămintele integrale la 87 suta de lei capital nominal, iar pentru aceia ce vor face vărsămintele în rate la 88 suta de lei capital nominal.

Vărsămintele cari nu se vor face integral, se vor face în două rate. Prima rată va fi de 48 lei la subscriere, a doua rată se va plăti până la 3 Iulie 1920 și va fi de 40 lei.

Cei cari nu vor achita rata a doua în acest termen vor plăti pentru o lună de zile următoare, o dobândă de 8% pe an. După acest termen se va putea vinde dreptul în contul și rizicul subscriitorului.

Guvernul are dreptul să închidă subscrierea ori când va voi, anunțând cu cinci zile înainte de data închiderii ei, prin publicațiuni speciale.

La subscrieri cu vărsăminte integrale se vor primi bonurile de tezaur precum și bonurile de tezaur ale Apărării Naționale, deducându-se dobânda până la scadența lor de la data subscrierii la noul împrumut. Se vor mai primi tot la subscrierile cu vărsăminte integrale pe valoarea lor nominală: cupoanele se scad în interval dela 1 Aprilie 1920 până la 1 Aprilie 1921 inclusiv dela titlurile de rentă aflate în depositul Casei de Depuneri și Băncilor care au fost autorizate să-și trimeată depozitele la Moscova. De asemenea se vor primi cupoanele cu aceleași scadențe dela titlurile aflate în posesia deținătorilor.

Subscriitorului i se va libera o chitanță constatând subscrierea și efectuarea vărsămintelor.

Subscrierile se vor face pe formulare ce se pune gratuit la dispoziția subscriitorilor.

Subscrierile pentru acest împrumut vor fi ireductibile,

Titlurile definitive împreună cu foile de cupoane se vor libera cel mai târziu la 1 Iulie 1920. Chitanțele sunt circulabile ca și titlurile până la emiterea acestora.

Ministru de Finanțe, AUREL VLAD

București 20 Februarie 1920

MINISTERUL FINANTELOR

Români,

Țara are nevoie de bani,

România îi cere fiilor ei!

Imprumutați statul,

El e cel mai bun datornic. El plătește dobânda mare. Ajutându-l pe el, v'ajutați pe voi și pe ai voștri.

Subscrieți la Marele Imprumut Intern

Veți avea școli, șosele bune, drumuri de fier. Refacere desăvârșită.

Subscrierile au început în ziua de 25 Martie 1920

Cine are și nu subscrie nu-și cunoaște interesul lui, nici datoria către țară.

Cine subscrie la Imprumutul Statului își scapă averea de orice impozit de războiu.